

Hitelezési folyamatok

2017. május

Hitelezési folyamatok

2017. május

Hitelezési folyamatok

(2017. május)

Az elemzést készítette: Bálint Máté, Fellner Zita, Szabó Beáta

(Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság)

A kiadványt jóváhagyta: Nagy Márton alelnök

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

A „Hitelezési folyamatok” című kiadvány célja, hogy átfogó képet mutasson a hitelezés legfrissebb trendjeinek alakulásáról, valamint segítséget nyújtson ezen folyamatok megfelelő értelmezéséhez. Ennek érdekében részletesen bemutatja a hitelaggregátumok, a bankok által észlelt hitelkereslet, valamint a hitelezési feltételek alakulását. A hitelezési feltételeken belül megkülönböztetünk ár és nem árjellegű feltételeket. A nem árjellegű feltételek azt befolyásolják, hogyan alakul a bankok által hitelképesnek tartott ügyfelek köre, és azok milyen feltételek mellett juthatnak hitelhez. Az árjellegű feltételek pedig azt mutatják, hogy a hitelképes ügyfelek milyen áron juthatnak hitelhez.

Ezen kívül az elemzés – a Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) segítségével – összefoglalja a pénzügyi közvetítőrendszer gazdaságra gyakorolt hatását. A vizsgált főbb statisztikák az alábbiak:

- A hitelaggregátumok a gazdasági szereplők hitelállományának mennyiségi alakulását ismertetik a hitelintézeti szektor mérlegstatisztikái alapján. Az új kihelyezések volumene és a hitelintézeti hitelek árfolyamhatásoktól megtisztított nettó állományváltozása egyaránt bemutatásra kerül. 2013 negyedik negyedétől az elemzés a teljes hitelintézeti szektor (bankrendszer és fiókok, szövetkezeti hitelintézetek) hitelezési folyamatait mutatja be.
- A nem árjellegű hitelezési feltételek változása kvalitatív módon jelenik meg a Hitelezési felmérés alapján, amelyben az adott szegmensben aktív bankok – melyek együtt 80-90 százalékát fedik le a hitelpiacnak – adnak indikációt a változás irányára a viszonyítási időszakhoz képest. A Hitelezési felmérésben árjellegű feltételek – a forrásköltség feletti felár, a kockázatos hiteleken lévő prémium, illetve a felszámolt díjak – is szerepelnek kvalitatív módon.
- A kamatstatisztikák a hitelintézeti új megvalósult kihelyezések szerződésösszegével súlyozott aggregált kamatait, azaz árjellegű feltételeit tartalmazzák. A hitelkamat felbontható referenciakamatra, illetve referenciakamat feletti felárra.
- A Hitelezési felmérés alapján az adott szegmensben aktív bankok az általuk észlelt hitelkereslet alakulására, várakozásaikra a Hitelezési felmérésben válaszolnak kvalitatív módon. Hasonlóan a hitelezési feltételekhez, a bankok a változás irányára adnak indikációt.

A hitelezési folyamatokat leíró indikátorok és a Pénzügyi Kondíciós Index módszertanáról az elemzés végén található melléklet ad részletes tájékoztatást. A kiadványon belül a Hitelezési felmérés eredményeit fókuszáltan mutatjuk be, de a kérdésekre adott válaszokat, illetve az eredményeken alapuló ábrakészletet az MNB honlapján a Hitelezési felmérés oldalon teljeskörűen publikáljuk.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Vezetői összefoglaló	5
2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben	7
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben	12
4. Melléklet: Módszertani megjegyzések	17

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

2017 első negyedévében a vállalati hitelezésben folytatódott a bővülés, a hitelállomány éves szinten 4 százalékkal nőtt tranzakciós alapon. A szűken értelmezett kkv-szektor hitelezése 8,1 százalékkal továbbra is az MNB által kívánatosnak tartott 5-10 százalékos növekedési sávon belül bővült, míg az önálló vállalkozókkal bővített kkv-szektoré 12,8 százalékkal nőtt éves összevetésben. A nem pénzügyi vállalatok hitelállománya éves szinten 260 milliárd forinttal emelkedett, ebből az első negyedévi növekmény 108 milliárd forintot tett ki. Az elmúlt egy évben a Növekedési Hitelprogram keretében folyósított hitelek mellett a piaci alapú forinthitelek is jelentősen bővültek.

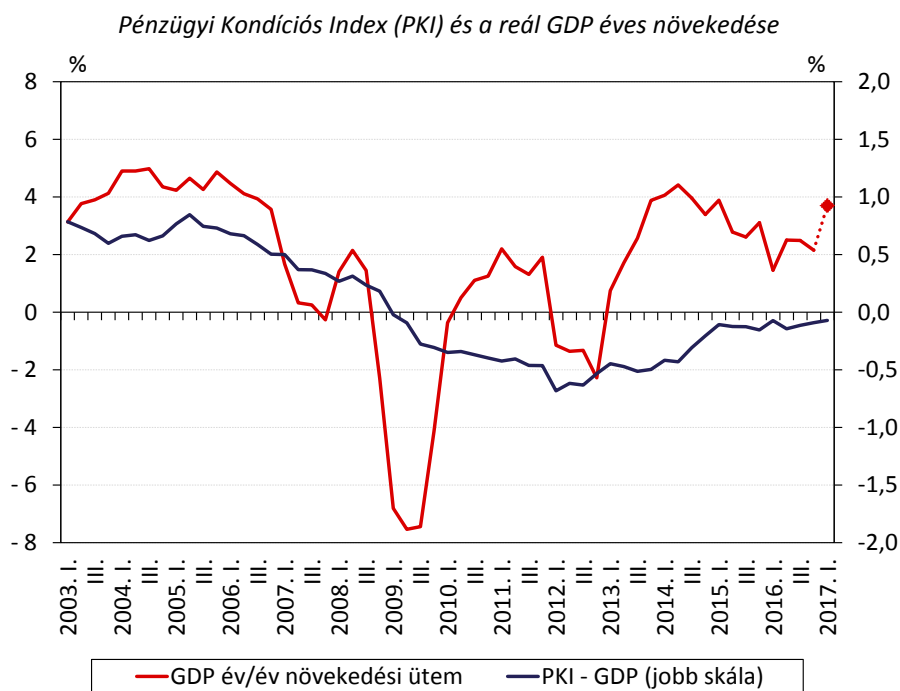
Az NHP harmadik szakaszában kötött hitelek az első negyedévben 132 milliárd forintot tettek ki, ezzel az új vállalati hitelkibocsátás 18 százaléka lett a program keretein belül folyósítva. A harmadik szakasz 2017. március végén 98 százalékos kihasználtsággal ért véget, azonban a bankok által a Piaci Hitelprogram keretében a kkv-hitelállomány növelésére tett vállalások továbbra is támogatják a vállalati hitelezést.

A Hitelezési felmérésre adott válaszok alapján a bankok várakozásai szerint a vállalati hitelkereslet bővülése folytatódni fog mind a hosszú, mind a rövid lejáratú hitelek piacán. Az első negyedév során a bankok enyhítettek a kis- és mikrovállalatok a hitelfeltételein, noha az elsősorban e szegmens által keresett kisösszegű forinthitelek átlagos felára emelkedett, ezt azonban összetételhatás is eredményezhette. Előretekintve a bankok az árjellegű feltételek további enyhítését tervezik, ugyanakkor a nem árjellegű feltételek széles körű enyhítése nem várható a következő fél évben a likviditásbőség, a piaci versenyhelyzet fokozódása és a javuló gazdasági kilátások ellenére sem.

A háztartási szektor hiteldinamikája az első negyedévben pozitívba fordult, éves összevetésben 1,2 százalékkal emelkedett. A hiteltranzakciók éves értéke 67 milliárd forintot tett ki, melyhez az első negyedév 4 milliárd forinttal járult hozzá. A háztartási hitelezés alakulására jelentős hatást gyakorolt az önálló vállalkozók által felvett hitelek értéke, de a lakossági hiteldinamika ettől eltekintve is folyamatos javulást mutat. Az új szerződéskötések volumene éves átlagban mintegy 50 százalékkal nőtt, ezen belül az új lakáshitelek kihelyezése 44 százalékkal emelkedett az elmúlt egy évben.

A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján összességében sem a lakáscélú, sem a fogyasztási hitelfeltételek nem változtak érdemben a negyedévben, és a lakáshitelek esetében a következő fél évben sem várható változtatás. A felmérés időpontjában a bankok számára még nem voltak ismertek a minősített fogyasztóbarát lakáshitel végső jellemzői, aminek bejelentése a hitelezési feltételek enyhítésének irányába hathat. Emellett a bankok továbbra is a hitelkereslet élénkülését érzékelték mindkét termék körben, valamint ennek a tendenciának a folytatódására számítanak előretekintve is. A kereslet emelkedését a Családi Otthonteremtési Kedvezmény továbbra is támogatja, az év első negyedévében a CSOK-hoz volt köthető az új kibocsátású lakáshitel-volumen 16 százaléka. Az új lakáscélú hitelek átlagos teljes hitelköltsége és kamatfelára is kis mértékben csökkent a vizsgált időszakban, ugyanakkor még mindig jelentősen magasabb a régiós átlagnál.

A vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatait összegző Pénzügyi Kondíciós Index alapján a bankrendszer hitelezési aktivitásán keresztül továbbra is közel semleges hatást gyakorolt a reálgazdaság éves bővülésére.

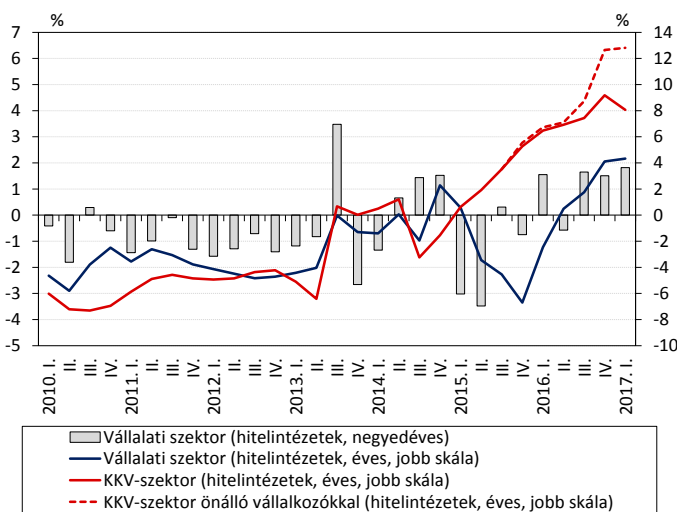
Megjegyzés: A PKI-mutató a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását mutatja a GDP éves növekedési üteméhez. A reál GDP éves növekedési ütemének 2017. első negyedévi adata a KSH szezonálisan és naptárhatással kiigazított előzetes becslése.

Forrás: MNB, KSH.

2. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A VÁLLALATI SZEGMENSZEN

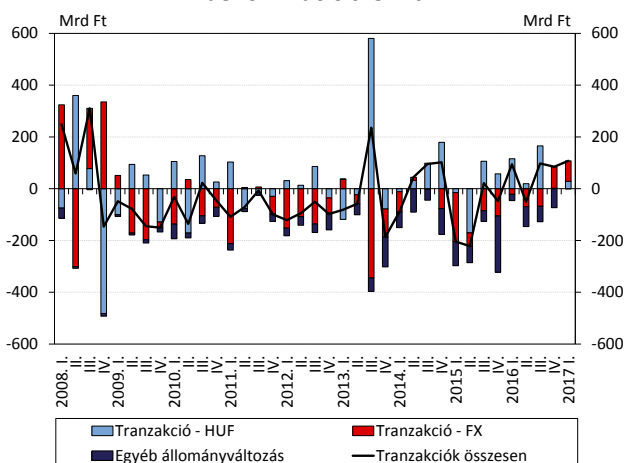
2017 első negyedében a vállalati hitelezésben folytatódott a 4 százalékos éves tranzakciós bővülés. A negyedévben a hitelállomány 108 milliárd forinttal emelkedett tranzakciós alapon, amelyben a devizahitelek bővülése játszott nagyobb szerepet. Az elmúlt egy év során az idén márciusban lezárult NHP keretében folyósított hitelek mellett a piaci alapú forinthitelek is jelentősen bővültek. A szűken értelmezett kkv-szektor hitelezése 8,1 százalékkal, míg az önálló vállalkozókkal bővített kkv-szektoré 12,8 százalékkal bővült éves összevetésben. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a nagyvállalati hitelek feltételei nem változtak, míg – a negyedév során jelentős keresletnövekedést mutató – kis- és mikrovállalatok esetében a bankok enyhítettek a hitelstandardokon. A kisösszegű forinthitelek felárai emelkedtek, míg előretekintve a bankok az árjellegű feltételek enyhülését jelzik, bár a standardok széles körű további enyhítése nem várható a következő két negyedévben. A felmérésben részt vevő bankok számára a likviditásbőség továbbra is biztosítja a lehetőségét, míg a piaci versenyhelyzet a szükségességét a hitelfeltételek további lazításának, amelyre a javuló gazdasági kilátások is hatással lehetnek a következő fél évben.

1. ábra: A teljes vállalati és a kkv-szektor hitelállományának növekedési üteme

Megjegyzés: Tranzakció alapú, a kkv-szektor 2015. negyedik negyedév előtt bankrendszeri adatok alapján becslve. Forrás: MNB.

2. ábra: A vállalati hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított, egyedi intézményi hatásoktól szűrt és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás. Forrás: MNB.

Hazai vállalati hitelezés

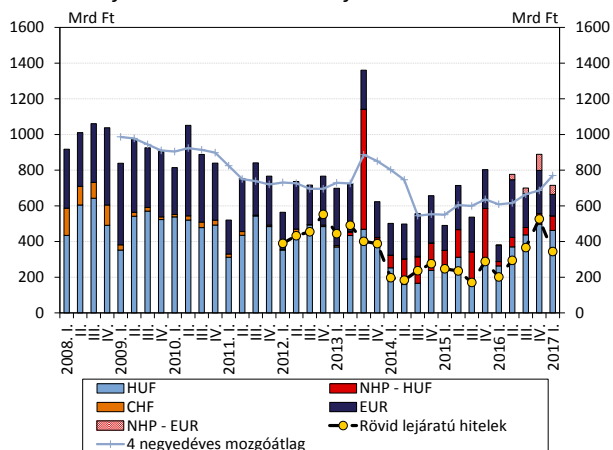
Tovább bővült a mikro-, kis- és középvállalati hitelezés 2017 első negyedében.

A nem pénzügyi vállalatok hitelállománya több mint 4 százalékkal nőtt az elmúlt egy évben (1. ábra), ami tranzakciós alapon 260 milliárd forintos növekedéssel egyenértékű. A vizsgált időszakban a Növekedési Hitelprogram forinthitelei mellett a piaci alapú forinthitelek is számottevő mértékben bővültek, 285 milliárd forint értékben. A szűken értelmezett kkv-szektor hitelállománya 8,1 százalékkal bővült az elmúlt egy év 280 milliárd forint értékű hiteltranzakcióinak hatására. A statisztikailag a háztartásokhoz sorolt, gazdasági tevékenység céljából hitelt felvevő önálló vállalkozókat is figyelembe véve az így bővített kkv-szektor¹ hitelállományának éves növekedési üteme 12,8 százalékot tett ki. A kis- és középvállalkozások hitelezéséhez a Növekedési Hitelprogram (NHP) mellett a Piaci Hitelprogram (PHP) is érdemben hozzájárult. Azon intézmények, amelyek február végéig nem zárták az MNB-vel szembeni pozíciójukat, újabb, összesen 170 milliárd forint értékű hitelnövekedést vállaltak az idei évre. Ennek kapcsán az MNB várakozása szerint a PHP a vállalati hitelezés egyik tartópillére lehet az NHP lezárását követően is. Az önálló vállalkozók alapfolyamatoktól jelentősen elnyúló hitelfelvétele elsősorban az állami földhitelprogramhoz köthető.

A teljes vállalati hitelállomány tovább emelkedett a negyedév során. 2017 első negyedében mintegy 108 milliárd forintot tett ki a hitelintézetek vállalati hitelállományának tranzakciós bővülése (2. ábra), míg a mikro-, kis- és középvállalkozások hitelállománya 3,5 milliárd forinttal csökkent a negyedévben a tranzakciók

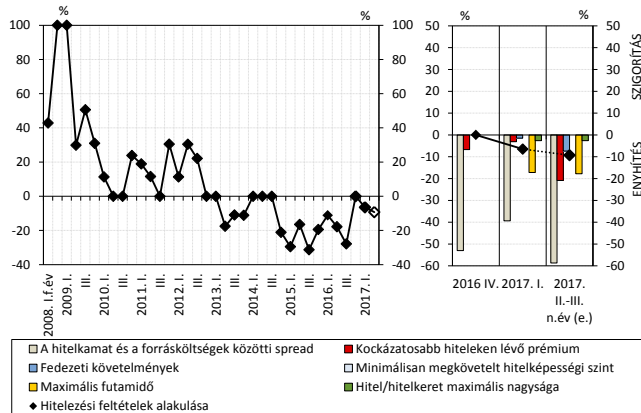
¹ Az önálló vállalkozók statisztikai értelemben a háztartási szektor részét képezik, ugyanakkor gazdasági aktivitásuk és jogi meghatározásuk alapján kkv-nak is tekinthetők.

3. ábra: Új vállalati hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

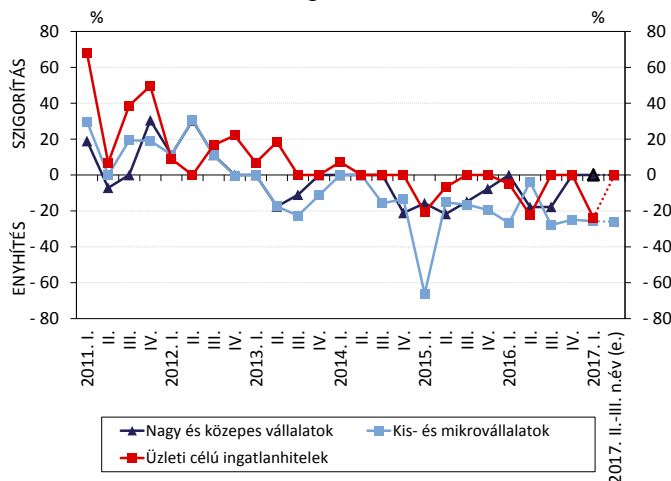
Forrás: MNB.

4. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben

Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

5. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati részszegmensekben

Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

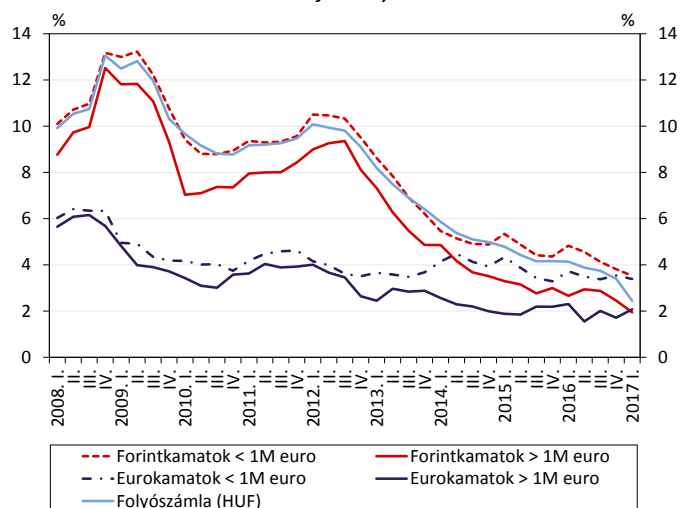
hatására. A növekedés a korábbi forintosodási trenddel szemben az első negyedévben leginkább a devizahitelekben jelentkezett: állományuk mintegy 79 milliárd forinttal emelkedett, míg a forint-hiteleké 29 milliárd forinttal nőtt tranzakciós alapon. A Növekedési Hitelprogram harmadik szakaszában nyújtott hitelek állománya 45 milliárd forinttal emelkedett, amiből a forintpillér tranzakciói mintegy 26 milliárd forintot, a devizahiteleké 19 milliárd forintot tettek ki. A negyedév során számottevő mértékű leírásokra és átsorolásokra (egyéb állományváltozás) nem került sor a nem pénzügyi vállalatok hitelállományában.

Az NHP keretében szerződött hitelek az új kibocsátás mintegy ötödét tették ki. A hitelintézeti szektor nem pénzügyi vállalatokkal szembeni új szerződéskötései 715 milliárd forintot tettek ki az év első negyedévében (a money market ügyleteket is figyelembe véve) (3. ábra). Az elmúlt tizenkét hónapban kötött új hitelszerződések teljes volumene 26 százalékkal bővült az azt megelőző évhez képest. Legnagyobb mértékben a piaci alapú forint-hitelek kihelyezése élénkült, éves szinten 74 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi kibocsátást. Az új szerződéskötések éves értékén belül jelentős volt a rövid futamidejű hitelek aránya,² amely a teljes kihelyezés 46 százalékát adta. Az első negyedévben a Növekedési Hitelprogram harmadik szakaszának keretein belül a nem pénzügyi vállalkozásokkal leszerződött hitelek összesen 81 milliárd forinttal járultak hozzá a forint- és 51 milliárd forinttal az eurohitelek kibocsátásához. Az egyéni vállalkozóknak nyújtott hitelek is figyelembe véve az NHP kihasználtsága a 700 milliárd forintos keretösszegből a program március végi lezárulásáig 686 milliárd forintot ért el.

Nem történt érdemi enyhítés a bankok vállalati hitelfeltételeiben. A Hitelezési felmérésben részt vevő bankok nettó értelemben vett 6 százaléka enyhített a kibocsátott vállalati hitelek feltételein 2017 első negyedévében. A részfeltételeket tekintve azonban jelentős arányban jeleztek lazítást: a forrásköltség és a hitelkamat közötti felárat nettó 39 százalékkal mérsékelte (4. ábra). A sztenderdek enyhítése a nagyvállalati szegmensben nem valósult meg, míg a kis- és mikrovállalatok által felvett hitelekben a bankok negyede enyhített, és ugyanebben az arányban számítanak további enyhítésre a következő fél évben is

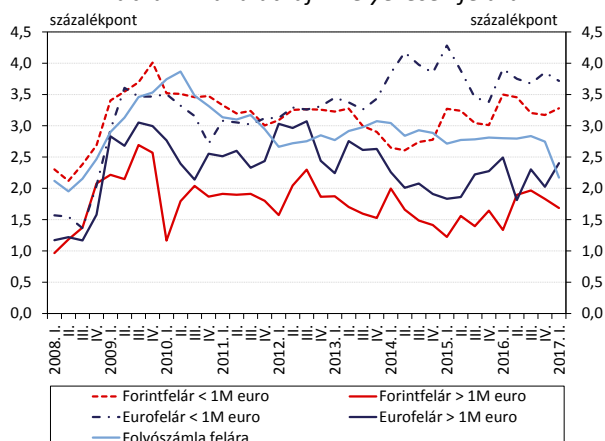
² A hónapon belüli futamidejű hitelek és a korábbi hitelkeret-megállapodások megújítása nem növeli a hónap végén fennálló hitelállományt, így a tranzakciók értékét sem.

6. ábra: A vállalati új kihelyezések kamatlába

Megjegyzés: Változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek. 2015-től az 1 millió euro feletti money market hitelektől szűrt adatok alapján. Forrás: MNB.

7. ábra: A vállalati új kihelyezések felára

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR, illetve EURIBOR feletti felár. Változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek. 2015-től az 1 millió euro feletti money market hitelektől szűrt adatok alapján. Forrás: MNB.

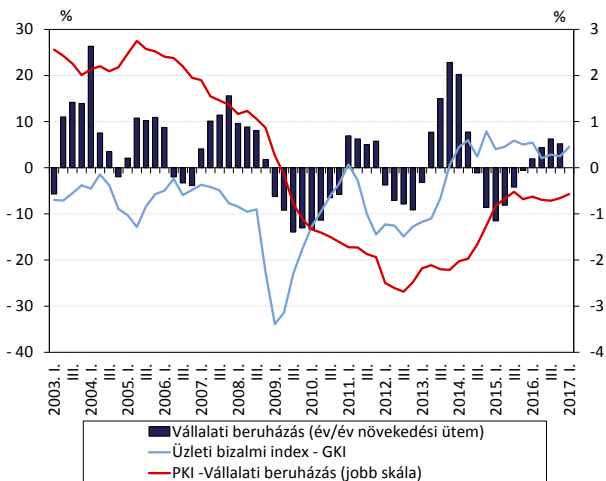
(5. ábra). Az üzleti célú ingatlanokra felvett hitelek sztenderdjain fél év változatlanság után szintén a bankok közel negyede enyhített, de ez a tendencia várakozásaik szerint nem folytatódik az év második és harmadik negyedében. Előretekintve a bankok nettó értelemben vett 9 százaléka jelezte, hogy enyhítene a vállalati hitelek feltételein a következő fél évben, ami elsősorban az árjellegű feltételek további lazításán, másrészt a hosszabb futamidejű hitelek elérhetővé tételén keresztül valósulhat meg. Míg az első negyedévben kizárólag a versenyhelyzet fokozódása segítette elő a hitelstandardok enyhülését, a következő fél év során emellett a konjunkturális kilátások javulása is lökést adhat a további lazításhoz.

A kis összegű forinthitelek finanszírozási költsége elérte az eurohitelek kamatszintjét. A piaci alapú új vállalati hitelszerződések³ kamatlába a nagy összegű forinthitelek esetében – a pénzpiaci jellegű ügyletek⁴ kiszűrésével – átlagosan 0,5 százalékponttal, míg az 1 millió euro alatti forinthitelek esetében 0,3 százalékponttal csökkent (6. ábra). Emellett a forint folyószámlahitelek kamatszintje 1 százalékponttal csökkent. Az átlagos kamatfelár hitelméret szerint heterogén módon alakult a forinthitelek esetében: míg a kis összegű hitelek átlagos felára 0,1 százalékponttal nőtt, a nagy összegűeké ugyanakkora mértékben csökkent (7. ábra). Ennek eredményeként a kis összegű vállalati forinthitelek simított kamatfelára 3,3 százalékpontot, a nagy összegű hiteleké 1,7 százalékpontot tett ki március végén. Az eurohitelek finanszírozási feltételeiben ezzel ellentétes folyamatok zajlottak le a negyedév során. A nagy összegű eurohitelek átlagos kamatszintje 0,4 százalékponttal emelkedett, amit teljes egészében a kamatfelár emelkedése magyaráz. A kis összegű eurohitelek átlagos kamatszintje 0,2 százalékponttal csökkent, melyből az átlagos kamatfelár csökkenése 0,1 százalékpontot eredményezett.

³ Az új szerződések esetében a változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hiteleket vizsgáljuk. Az NHP keretén belül folyósított hitelek többsége éven túli hitel, így az általunk vizsgált kamatlábakat csak a csekély összegű éven belüli NHP-hitelek befolyásolják.

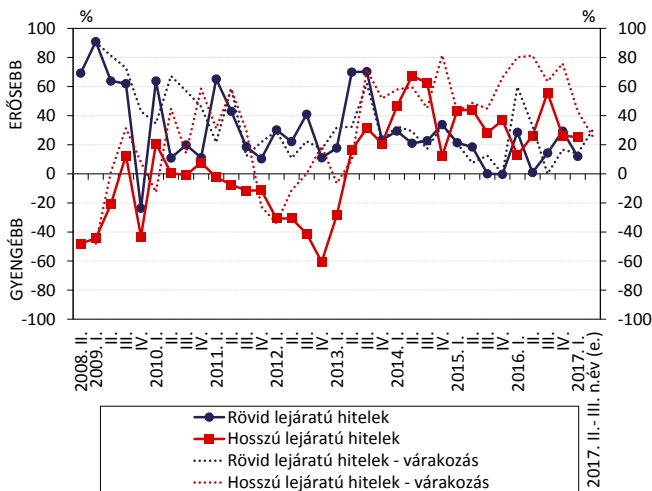
⁴ A money market ügyletek olyan, nem pénzügyi vállalatok számára nyújtott hitelek, amelyek értéke meghaladja az 1 millió eurót, rövid futamidővel rendelkeznek – jellemzően 1 hónapon belülivel –, és valamilyen pénzügyi művelet finanszírozására szolgálnak. 2015-től van lehetőség a money market ügyletek kiszűrésére, ugyanakkor az ezt megelőző időszakban alacsony súlyukból adódóan nem torzították jelentősen a megfigyelt átlagos kamatokat.

8. ábra: A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe

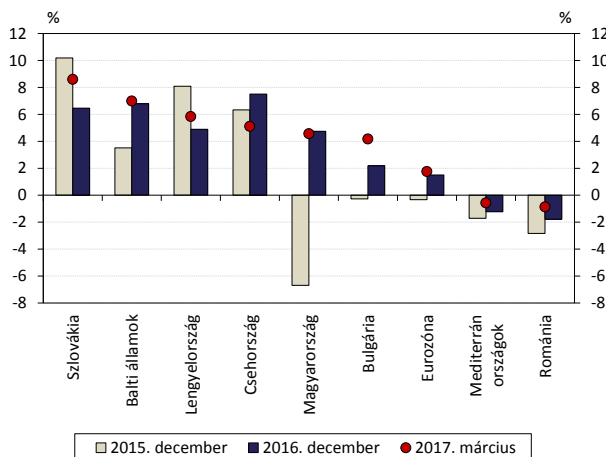
Megjegyzés: A PKI-mutató részindexe mutatja a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását a vállalati állóeszköz-beruházás éves növekedéséhez. Forrás: MNB, GKI.

9. ábra: A hitelkereslet változása futamidő szerint

Megjegyzés: Az erősebb és gyengébb keresletet jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

10. ábra: Vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: A mediterrán országok Görögország, Olaszország, Portugália, és Spanyolország; a balti államok Észtország, Litvánia és Lettország. Forrás: EKB, MNB.

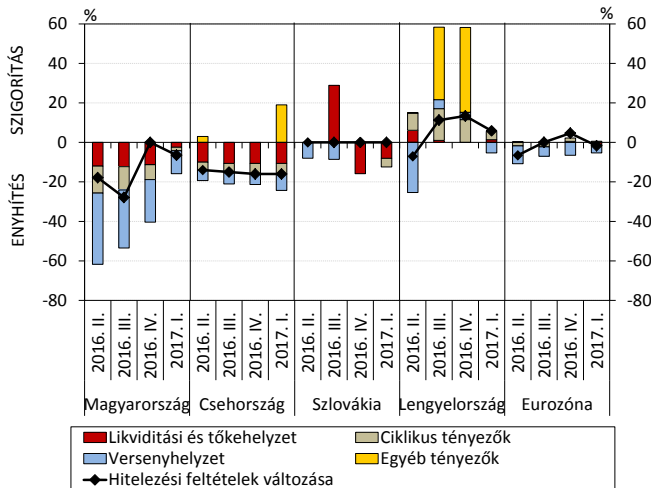
A vállalati beruházásokra továbbra is kissé kontrakciós hatással van a bankrendszer hitelezési aktivitása. 2017 első negyedében a Pénzügyi Kondíciós Index vállalati részindexe továbbra is negatív volt (8. ábra), vagyis a vállalati beruházások szintjét kissé csökkentette a bankrendszer visszafogott hitelezési aktivitása. A várakozásokat megragadó üzleti bizalmi index decemberhez képest emelkedett. A negyedév során a szolgáltatászektor és az építőipari vállalatok konjunktúraindexei emelkedtek a leginkább, illetve a termelési lehetőségek és az üzleti környezet javulása volt megfigyelhető.

A kkv-k hitelek iránti kereslete emelkedett az első negyedévben. A Hitelezési felmérésben adott válaszok alapján a bankok nettó értelemben vett ötöde tapasztalt keresletélnkülést a vállalatok körében. Devizális, futamidő és vállalatméret szerinti bontásban is minden kategóriában bővülésről számoltak be a bankok, mindazonáltal a forintban denominált és a hosszú lejáratú hitelek esetében nagyobb arányban jeleztek emelkedést, mint a rövid lejáratú és a devizahitelek esetében (9. ábra). A legnagyobb arányú bővülés a kis- és mikrovállalati hitelkeresletben jelentkezett, itt a bankok mintegy egyharmada érzékelt a szezonális hatásokat is figyelembe véve élnkülést. Ez a vállalati kör inkább hosszú lejáratú forinthitelek iránt támasztott keresletet. A válaszadó bankok nettó értelemben vett 30 százaléka számol a kereslet bővülésével a következő fél évben a rövid futamidejű hitelek piacán, és hasonló arányban, 26 százalékkal a hosszú lejáratú hitelek körében. 42 százalék vár bővülést a keresletben a nagy-, illetve középállalati szektorból, míg a kisebb méretű vállalatok esetében 19 százalék ez az arány.

Nemzetközi kitekintés a vállalati hitelezésben

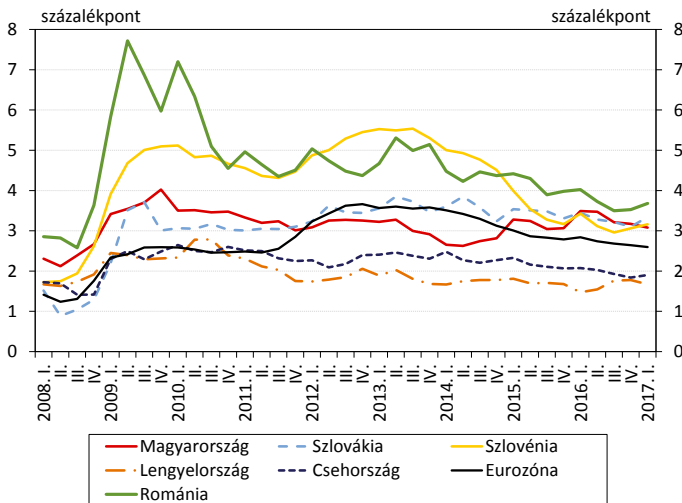
Az eurozónában és a régióban is a vállalati hitelezés bővülése tapasztalható. Az eurozónában átlagosan 1,8 százalékkal nőtt a vállalati hitelállomány éves összevetésben (10. ábra). Bár Írországban, Hollandiában és Portugáliában továbbra is leépülés jellemzi a vállalatok hitelintézeti adósságállományát, a tagállamok többségében 2–6 százalékos bővülés valósul meg. A balti államokban 7 százalékkal, a visegrádi országokban pedig átlagosan 6,5 százalékkal bővült a vállalati hitelezés, míg Romániában 1 százalékkal csökkent a nem pénzügyi vállalatok hitelállománya éves összehasonlításban.

11. ábra: Vállalati hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

12. ábra: Kamatfelárak nemzetközi összehasonlítása hazai pénznyújtott kis összegű vállalati hiteleknél

Megjegyzés: Éven belül változó kamatozású hitelek, így a legfeljebb 2,5 százalékpontos felárú NHP-hiteleket nem tartalmazza. Magyarország esetében 2015-től az 1 millió euro feletti Money Market hitelektől szűrt adatok alapján. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

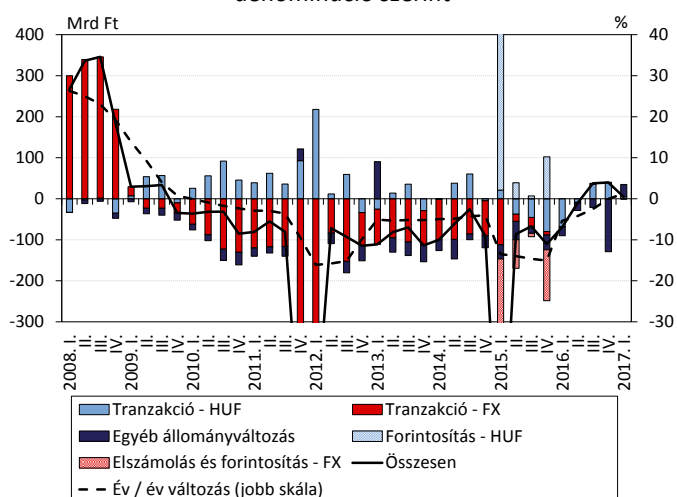
Fél év után ismét enyhültek a vállalati hitelfeltételek az eurozónában. A hitelezési felmérésekben adott banki válaszok alapján az eurozónában összességében kissé enyhültek a vállalati hitelfeltételek, a bankok nettó értelemben vett 2 százaléka lazított a hitelhez jutás feltételein (11. ábra). Ennek meghatározó oka a bankokra nehezedő nyomás a verseny irányából, miközben a kockázatvállalási hajlandóság már a szigorítás irányába ható tényezővé vált az eurozóna bankjai szerint. A részfeltételeket tekintve az enyhítés a legnagyobb arányban a kevésbé kockázatos hitelek feláraiban jelentkezett. Az alacsony kamatkörnyezet és a forgóeszköz-finanszírozási igény hatására a vállalati hitelkereslet emelkedett a negyedévben, bár országonként jelentős heterogenitás mellett. A KKE-régiót tekintve elmondható, hogy Lengyelországban kis arányban szigorodtak, Szlovákiában változatlanok maradtak, Csehországban pedig ismét enyhültek a vállalati hitelfeltételek.

Kismértékben emelkedett a vállalati hitelek átlagos finanszírozási költsége a régióban. Az 1 millió eurónál kisebb volumenű vállalati hitelek átlagos kamata az eurozónában nem változott 2017 első negyedévében, így továbbra is 2,3 százalékot tesz ki (12. ábra). A régióban Lengyelország és Magyarország kivételével mindenhol emelkedett a vállalati hitelek átlagos kamatszintje, mintegy 0,1–0,2 százalékponttal. A referenciakamatként szolgáló bankközi kamatlábak a visegrádi országok esetében nem változtak, így a felárak változása megegyezett a kamatszintekével: az eurozónában és a visegrádi országokban március végére így átlagosan 2,6 százalékpontot értek el a kis összegű vállalati hitelfelárak. A régiós átlaghoz képest így nem tekinthető magasnak a magyar felárszint.

3. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A HÁZTARTÁSI SZEGMENSZEN

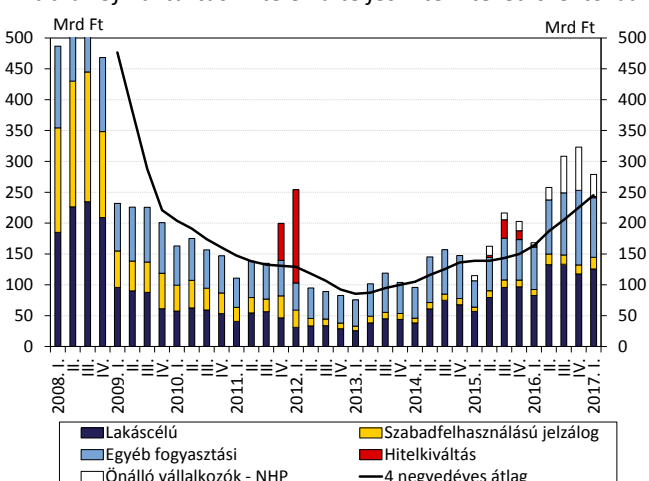
2017 első negyedében a háztartási hiteltranzakciók értéke 4 milliárd forintot tett ki, ezzel együtt az éves dinamika tovább javult, az állomány tranzakciós alapon 1,2 százalékkal bővült. A tranzakciókra a negyedév során újfent jelentős hatással voltak az önálló vállalkozók által felvett hitelek, de a lakossági hiteldinamika is folyamatos javulást mutat, az állományleépülés mindössze 2,2 százalékat tett ki éves alapon. Az NHP-n kívüli új szerződéskötések volumene a negyedévben 241 milliárd forintot tett ki, és éves átlagban mintegy 50 százalékkal bővült. A teljes volumenben belül az új lakáshitelek kihelyezése 44 százalékkal emelkedett az elmúlt egy évben. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján összességében sem a lakáscélú, sem a fogyasztási hitelfeltételek nem változtak érdemben a negyedévben, és a lakáshitelek esetében a következő fél évben sem várható változtatás. Emellett a bankok továbbra is a hitelkereslet élénkülését érzékelték mindkét termékörben, valamint ennek a tendenciának a folytatódására számítanak előretekintve is. A kereslet emelkedését a Családi Otthonteremtési Kedvezmény továbbra is támogatja, az év első negyedében a CSOK-hoz volt köthető az új kibocsátású lakáshitel-volumen 16 százaléka. Az új lakáscélú hitelek átlagos teljes hitelköltsége és kamatfelára is kis mértékben csökkent a vizsgált időszakban, ugyanakkor még mindig jelentősen magasabb a régiós átlagnál.

13. ábra: A háztartási hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördített korigált nettó hitelállomány-változás. Az éves állományváltozás tartalmazza az elszámolás hatását. Forrás: MNB.

14. ábra: Új háztartási hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

Megjegyzés: A hitelkiváltás csak a végtörlesztéssel és a forintosítással összefüggő kiváltásokat jelöli. Forrás: MNB.

Hazai háztartási hitelezés

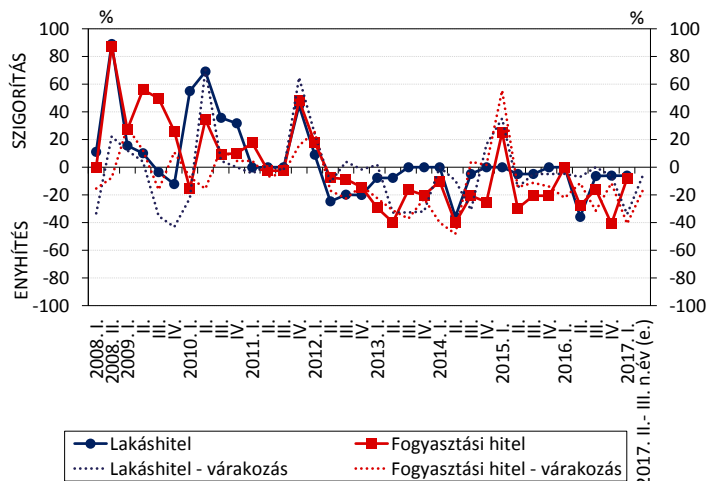
A háztartási hitelezés éves növekedése pozitívba fordult.

2017 első negyedében a hitelintézetek háztartásokkal szembeni hitelállománya 4 milliárd forinttal növekedett a hiteltranzakciók eredőjeként (13. ábra). Az állományban történt leírások és átsorolások 30 milliárd forintnyi emelkedést eredményeztek a vizsgált időszakban. A tranzakciók a forinthitelek 5 milliárd forintnyi növekedését, míg a devizahitelek 1 milliárd forintnyi csökkenését eredményezték. A lakáscélú hitelek 7 milliárd forinttal nőttek, a fogyasztási hitelek 58 milliárd forinttal csökkentek a tranzakciók hatására, míg az egyéb hitelek volumene – melyben az önálló vállalkozók hitelei játszanak döntő szerepet – 55 milliárd forinttal emelkedett a negyedév során.⁵ Összességében a háztartási hitelállomány éves tranzakcióinak értéke 67 milliárd forintot tett ki, ennek hatására éves összevetésben 1,2 százalékos bővülés tapasztalható. Ezt az önálló vállalkozóknak nyújtott hitelek 45 milliárd forintos bővülése jelentősen befolyásolta, de a lakossági hitelállomány éves leépülési üteme ettől eltekintve is javult, március végén 2,2 százalékat tett ki. A lakossági tranzakciók értékét a negyedévben egy egyedi hiteleladás 8 milliárd forinttal csökkentette. A háztartási hitelállomány dinamikájának javulása úgy valósult meg, hogy az élénkebb új hitelkihelyezésekkel szemben nagyobb tőketörlesztések álltak.

Az új szerződéskötések volumene éves összevetésben mintegy 50 százalékkal emelkedett. A hitelintézetek új háztartási hitelszerződéseinek volumene az önálló vállalkozók NHP-hitelfelvételein túl 241 milliárd

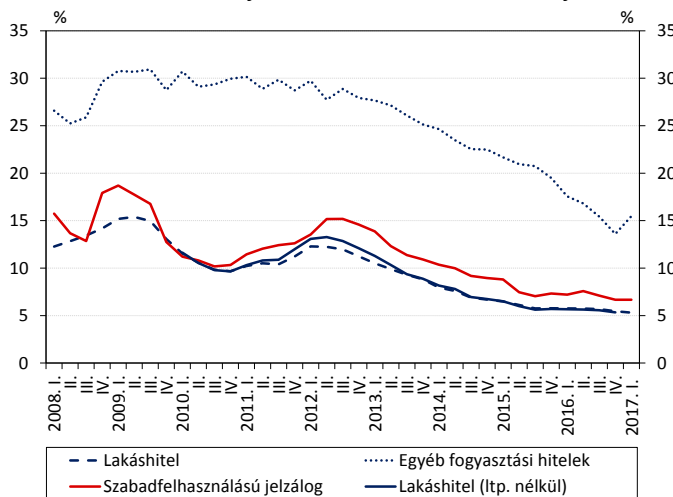
⁵ A háztartások statisztikai kategóriája a lakosságot és az önálló vállalkozókat (egyéni vállalkozók és őstermelők) jelenti együttesen.

15. ábra: A hitelezési feltételek változása a háztartási szegmensben

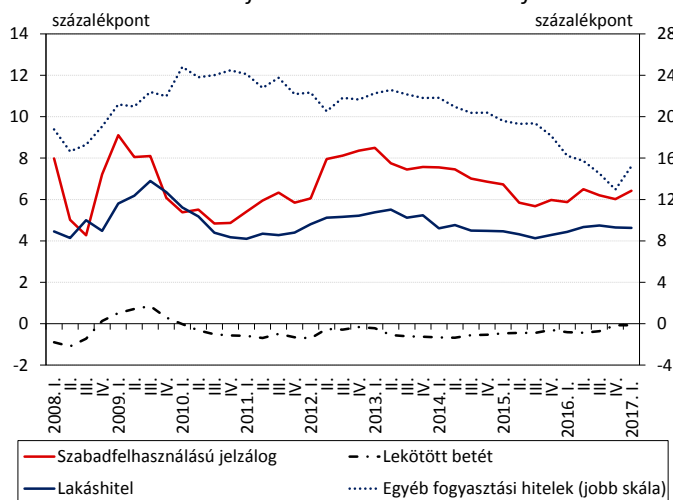
Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

16. ábra: Az új háztartási hitelek THM-szintje

Megjegyzés: Új folyósítású hitelkamatok negyedéves átlaga. Forrás: MNB.

17. ábra: Az új háztartási hitelek kamatfelára

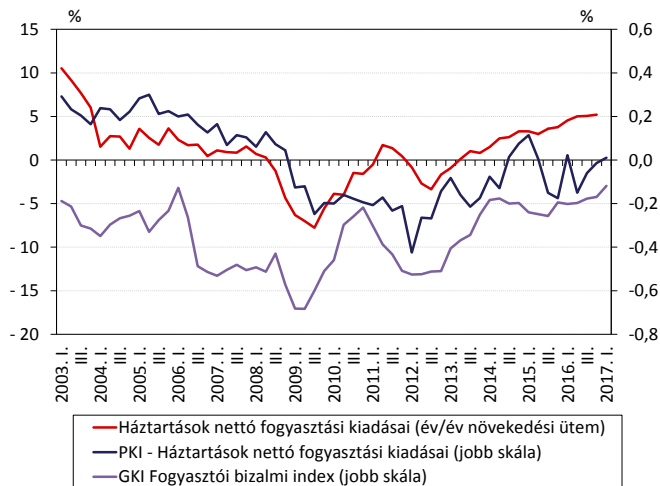
Megjegyzés: A változó vagy legfeljebb 1 évig fixált kamatozású lakáscélú hitelek esetében a 3 havi BUBOR, míg az éven túl fixált lakáshitelek esetében a 3 éves IRS feletti, THM-alapú simított felár. A többi termék esetében 3 havi BUBOR feletti THM-alapú simított felár. Forrás: MNB.

forintot tett ki 2017 első negyedévében (14. ábra). Az új hitelkihelyezések volumene éves átlagban 49 százalékkal nőtt a megelőző évhez képest. A lakáscélú hitelek esetében a növekedés éves üteme 44 százalékot tett ki, a szabadfelhasználású jelzaloghitelek kibocsátása 50 százalékkal, míg az egyéb fogyasztási hiteleké 59 százalékkal bővült, ezen belül a személyi kölcsönök új kibocsátása 54 százalékkal emelkedett éves összevetésben. Az új lakás építésére vagy vásárlására felvett hitelek aránya 2017 első negyedévében az új lakáshitel-kibocsátás 19 százalékát tette ki.

A várakozásokkal ellentétben a hitelfeltételek nem enyhültek érdemben. A Hitelezési felmérés keretében a lakáshitelek sztenderdjeinek általános enyhítéséről a bankok nettó 6 százaléka számolt be (15. ábra). Ennek ellenére a részfeltételeket tekintve a bankok jelentős aránya jelzett lazítást: a megkérdezett bankok nettó értelemben vett fele csökkentette a felárakat, 34 százalék tett lehetővé hosszabb futamidejű hitelfelvételt, valamint további 6-6 százalék enyhített a maximális hitelfedezeti arányon és a megkövetelt hitelképességi szinten. A jövedelemarányos törlesztőrészlet tekintetében szigorítás történt a negyedévben. A válaszadó bankok közel kétharmada a piaci részesedési céljait, fele a lakáspiaci folyamatok alakulását, harmada a likviditásbőséget jelölte meg, mint a lakáshitel-feltételek enyhítése irányába ható tényezőt. A fogyasztási hitelek feltételein a bankok nettó értelemben vett 8 százaléka enyhített 2017 első negyedévében. A bankok kis aránya számolt be mind a lakáshitelek (6 százalék), mind a fogyasztási hitelek (17 százalék) feltételeinek a következő fél évre tervezett enyhítéséről.

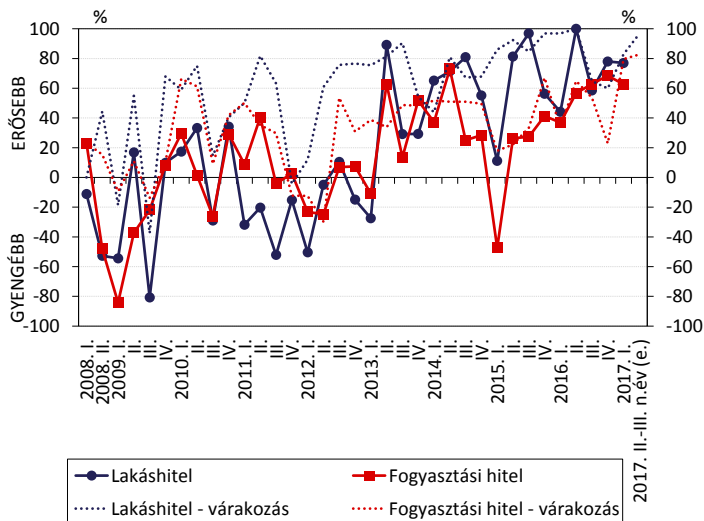
A lakáscélú hitelek átlagos finanszírozási költsége csökkent a negyedév során. 2017 első negyedévében az új lakáscélú forinthitelek átlagos teljes hitelköltsége 0,2 százalékponttal 5,3 százalékra csökkent (16. ábra). A hitelköltségek a kamatozás módja szerint heterogén módon alakultak: a változó kamatozású hitelek átlagos simított THM-értéke 0,2 százalékponttal csökkent, míg a fix kamatkonstrukciójú lakáscélú hiteltermékek simított teljes hitelköltsége nem változott. A negyedév során az összetételhatás 6 bázispontos csökkenést magyaráz az átlagos THM alakulásában: a fix kamatozású (átlagosan nagyobb hitelköltségű) hitelek aránya az új kibocsátásban az előző negyedévhez képest 3 százalékponttal 56 százalékra csökkent. A felárak átlaga kis mértékben csökkent a vizsgált

18. ábra: A PKI háztartási fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe

Megjegyzés: A PKI a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztül hozzájárulását mutatja a háztartási fogyasztási kiadások éves növekedési üteméhez. Az ábrán technikai okokból a GKI-index századrészét tüntetjük fel.
Forrás: MNB, GKI.

19. ábra: Hitelkereslet a háztartási hitelezési szegmensben

Megjegyzés: Az erősebb és gyengébb keresletet jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

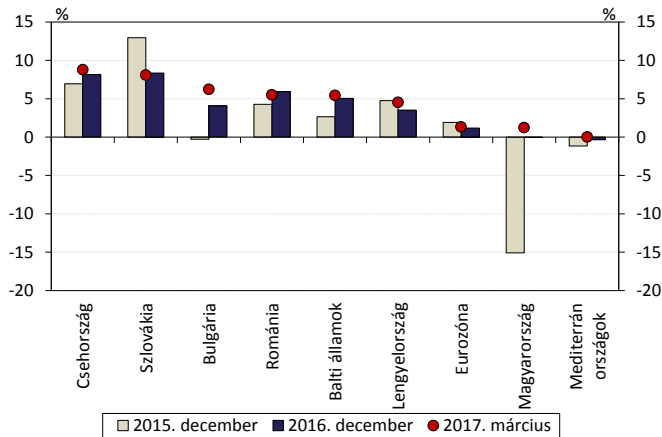
időszakban, így március végén 4,6 százalékpontot tett ki (17. ábra). A Hitelezési felmérésben jelzettel szembeni látszólagos ellentmondást a felárak csökkentésével kapcsolatban továbbra is az új, kockázatosabb ügyfelek finanszírozása is magyarázhatja.

A fedezetlen fogyasztási hitelek hitelköltsége és felára is nőtt. A jelzáloggal fedezett fogyasztási hitelek kamatszintje nem változott, míg az egyéb fogyasztási hitelek kamatszintje 1,9 százalékponttal nőtt az első negyedévben. 2017. március végén így a jelzáloggal fedezett fogyasztási hitelek átlagos kamatszintje 6,7 százalék, az egyéb hiteleké 15,5 százalék volt (16. ábra). A felárak a szabadfelhasználású jelzáloghitelek esetében 0,4 százalékponttal 6,4 százalékpontra nőttek, míg az egyéb fogyasztási hitelek esetében 2,3 százalékpontos csökkenés után a negyedév végén 15,2 százalékpontot értek el (17. ábra).

A pénzügyi közvetítőrendszer összességében semleges hatást gyakorol a háztartások fogyasztására. A háztartások fogyasztási kiadásai 2016 során 4,9 százalékkal bővültek, az MNB előrejelzése szerint 2017-re további 5,1 százalékos emelkedés várható. A konjunkturális javulást a fogyasztói bizalmi index további növekedése kísérte az első negyedévben. A fogyasztói bizalom erősödését az MNB konjunktúrafelmérése szerint a háztartások anyagi és foglalkoztatási helyzetével kapcsolatos előrettekintő várakozás javulása magyarázza, azonban az inflációs félelmek csökkentőleg hatottak márciusban. A Pénzügyi Kondíciós Index fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe alapján a banki hitelezés hatása a háztartások fogyasztási kiadására összességében semleges volt (18. ábra).

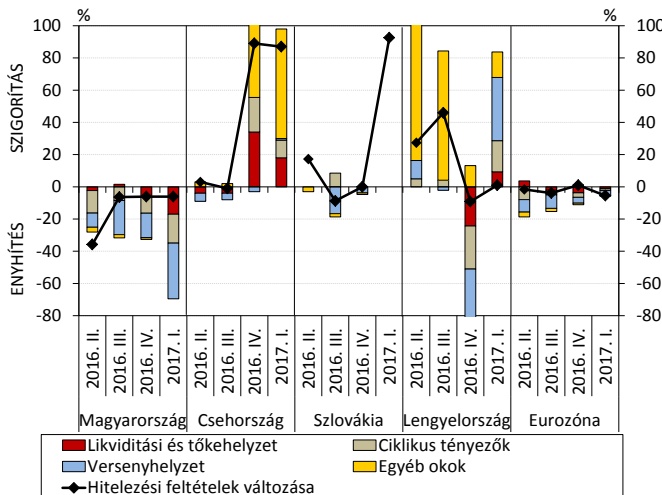
A lakáshitelek iránti kereslet további emelkedése várható. 2017 első negyedévében a Hitelezési felmérésben részt vevő bankok háromnegyede érzékelte a kereslet bővülését a lakáscélú, 63 százalékuk pedig a fogyasztási hitelszegmensben. A következő fél évben a bankok 83 százaléka további keresletlénkülést vár a fogyasztási hitelek terén, a lakáshitelepiacon pedig a bankok szinte teljes köre számít a kereslet bővülésére. A lakáscélú hitelek keresletét a Családi Otthonteremtési Kedvezmény kihasználása is emeli: január eleje és március vége között a CSOK-hoz kötődően 20 milliárd forint hitelkihelyezés történt, ami az új lakáshitel-kibocsátás 16 százalékát tette ki.

20. ábra: A háztartási hitelállomány tranzakciókból eredő éves állományváltozása nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: A mediterrán országok Görögország, Olaszország, Portugália, és Spanyolország; a balti államok Észtország, Litvánia és Lettország. Forrás: EKB, MNB.

21. ábra: Lakáscélú hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

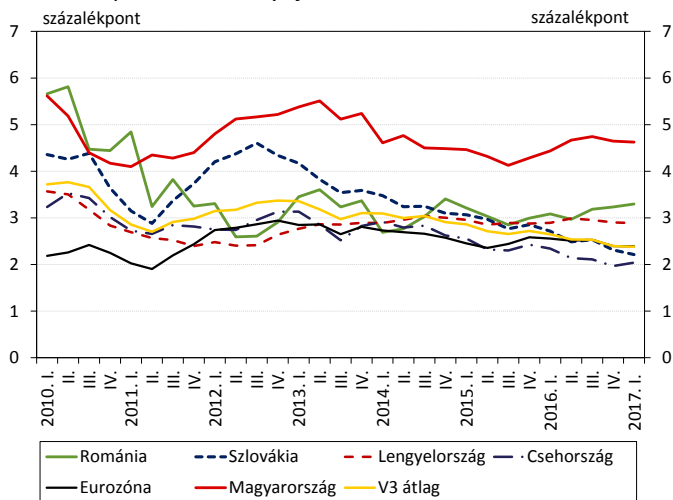
Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorítását, a negatívak az enyhítést jelölik. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

Nemzetközi kitekintés a háztartási hitelezésben

A háztartási hitelezés a régióban és az eurozónában is bővülést mutat. Az eurozónában az éves átlagos növekedési ütem 2016-ban 1,2 százalékot, 2017 első negyedévében pedig több mint 1,3 százalékot tett ki (20. ábra). A tagállamok többségében nőtt a háztartások adóssága éves összevetésben, azonban Görögországban a kedvezőtlen makrogazdasági mutatók miatt a lakosság továbbra is visszafogja a fogyasztását, és ezzel összefüggésben közel 3 százalékkal szűkült a hitelezés. Ciprus és az Ibériai-félsziget hitelállományát is leépülés jellemzi. Írországban a mérséklődés a háztartások fenntartható adósságszolgálatát támogatja, mivel a hitelállomány nemzetközi összehasonlításban jelentősnek tekinthető. A kelet-közép-európai régió országaiban a háztartási adósságállomány emelkedése figyelhető meg: a Szlovákiában megfigyelhető 8 százalékos éves növekedés mellett Csehországban 9, Romániában 6, Lengyelországban 5 százalékkal bővült a háztartási hitelezés.

Az eurozónában enyhültek, a régióban szigorodtak a lakáscélú hitelfeltételek a negyedévben. Az Európai Központi Bank hitelezési felmérése alapján az eurozóna bankjai enyhítettek a lakáscélú hitelek feltételein, amelynek legfőbb oka a bankok közötti verseny folyamatos fokozódása. Eközben a bankok negyede érzekelte a kereslet élénkülését. A visegrádi országokban az európai tendenciákkal ellentétben szigorodtak a hitelfeltételek: Szlovákiában és Csehországban a bankok mintegy 90 százaléka szigorított. Lengyelországban annak ellenére nem szigorítottak a lakáshitel-konkúziókon, hogy minden tényező ebbe az irányba hatott (21. ábra). A Csehországban megvalósult szigorítás háttérében a lakáspiacon érzékelt kockázatok, valamint a 80 százalék feletti hitelfedezeti mutatójú hitelek csökkentésére vonatkozó makroprudenciális ajánlás életbelépése áll. Szlovákiában hasonló módon a 2017. január 1-én életbe lépett, az új kibocsátású hitelek futamidejére és fedezettségére vonatkozó limitek, illetve a március 1-től aktív jövedelemarányos törlesztőrészlet mutatóra vonatkozó korlát magyarázhatja a bankok válaszait.

22. ábra: A felár nemzetközi összehasonlítása a hazai pénzneemben nyújtott lakáscélú hiteleknél

Megjegyzés: A változó vagy legfeljebb 1 évig fixált kamatozású lakáscélú hitelek esetében a 3 havi bankközi kamat, míg az éven túl fixált lakáshitelek esetében a 3 éves IRS feletti, THM alapú simított felár. Forrás: MNB, EKB, EMF, Datastream, nemzeti jegybankok.

Az eurozónában és a régióban sem változtak összességében az új lakáshitelek költségei. 2017 első negyedéve folyamán az eurozónában változatlanul 2,3 százalékot tett ki az új kibocsátású lakáscélú hitelek átlagos hitelköltsége. A régiós országok közül Csehországban, Szlovéniában és Romániában 0,1 százalékponttal emelkedtek a kamatok, Lengyelországban változatlan maradt, Szlovákiában pedig 0,1 százalékponttal csökkent a hazai pénzneemben kibocsátott lakáshitelek átlagos kamata. Amennyiben a lakáscélú hitelek kamatait az adott hitel kamatfixálási periódusának megfelelő új forrásbevonási költségekkel⁶ hasonlítjuk össze, láthatjuk, hogy a hazai felárak szintje továbbra is magasnak tekinthető nemzetközi összehasonlításban, átlagosan több mint 2 százalékponttal haladva meg a régiós átlagot (22. ábra).

⁶ Bankközi kamatcsereügylet, amely a bank által fizetendő kamat 3 évre fixálásának költségét ragadja meg.

4. MELLÉKLET: MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK

Az elemzés alapját statisztikai adatok és a Hitelezési felmérés eredményei adják.

1. Hitelaggregátumok és hitelkamatok adatai

A Magyar Nemzeti Bank törvény által meghatározott feladata statisztikai adatok közlése a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Az MNB honlapján megtalálhatók az összeállított statisztikák, a fő adatokat bemutató sajtóközlemények és a statisztikák készítésének módszertani leírásai. A weboldal elérési címe: <http://www.mnb.hu/statisztika>

2. Hitelezési felmérés

A Hitelezési felmérés segít feltárni, hogy a meghatározó hazai bankok hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat. A háztartási hitelekre vonatkozó felmérésben összesen 11 bank vett részt. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 9, a fogyasztási hitelezéssel összefüggően 10 bank és emellett 11 pénzügyi vállalkozás adott választ. A 2017 első negyedév végi adatok alapján a lakáscélú hitelállományra vonatkozóan a felmért intézmények a bankszektor 85 százalékát fedik le, míg a fogyasztási hitelek piacának 94 százalékát. A vállalati kérdőívet összesen 15 bank töltötte ki, ezek a vállalati hitelek piacának 92 százalékát képviselik, míg az üzleti ingatlanhitelekre vonatkozó kérdőívre válaszoló 14 bank piaci részesedése 95 százalék.

A felmérés minden szegmensben standard kérdőívből áll. A visszatekintő kérdések 2017 első negyedévére (2016 negyedik negyedévéhez képest), az előretekintő kérdések a következő fél éves időszakra, azaz 2017 második és harmadik negyedévére lefedő időszakra vonatkoznak (2017 első negyedévéhez képest). A mostani kérdőívet a hitelezési vezetők 2017. április 3. és 20. között töltötték ki.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. nettó változás mutatót használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorítást/növekedést/erősödést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést/csökkenést/gyengülést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányát.

A Hitelezési felmérés részletes eredményei és az ábrakészlet az alábbi linken található: <http://www.mnb.hu/penzugyi-stabilitas/publikaciok-tanulmanyok/hitelezesi-felmeres>

3. A Pénzügyi Kondíciós Index (PKI)⁷

A pénzügyi közvetítőrendszer működésére, állapotára, környezetére, teljesítményére számos mutató, így jelentős információs halmaz áll rendelkezésre. A pénzügyi rendszert érintő információk tömörítésére és az alapfolyamatok ábrázolására számos jegybank (köztük a Magyar Nemzeti Bank is) faktormodelleket alkalmaz, amelyek segítségével néhány változóban, úgynevezett faktorokban jeleníthető meg az akár több száz idősorban rejlő legfontosabb információ. Az anyagban több helyen is szerepeltetett PKI azt mutatja meg a faktormodell eredményeit felhasználva, hogy mennyi a bankrendszer hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez.

A faktorelemzéshez használt adatbázist egyedi banki adatok alkotják, mégpedig a legnagyobb 9 bank és a bankrendszer többi részének bizonyos összevont mutatói. A 10 bankból álló panel adatbázisból a következő mutatók kerültek bevonásra a faktorelemzés során:

- Likviditás:
 - likvid eszközök a mérlegfőösszeg arányában
 - stabil források a mérlegfőösszeg arányában
 - devizaswap-állomány a mérlegfőösszeg arányában
- Tőke:
 - saját tőkeáttétel
 - anyabanki tőkeáttétel
 - tőkepuffer a mérlegfőösszeg arányában

⁷ Hosszú, Zs. (2016): The impact of credit supply shocks and a new FCI based on a FAVAR approach, *MNB Working Papers* 2016/1, Magyar Nemzeti Bank.

- Kockázat:
 - nemteljesítő portfólió arányának változása
 - értékvesztés állományarányos eredményrontó hatása
 - kockázattal súlyozott eszközök a mérlegfőösszeg arányában
 - kamat- és juttalékjövdelem a mérlegfőösszeg arányában

A faktorelemzésnél kérdésként merül fel, hogy pontosan hány becsült változó képes megragadni az adatokban lévő lényeges információkat. A faktorok makrogazdasági változókra gyakorolt hatása alapján döntöttük el ezt a kérdést: egy VAR (vektor autoregresszív) modellbe illesztve az első két pénzügyi faktor bizonyult szignifikánsnak. Ez a két faktor egyúttal a banki adatok varianciájának mintegy 50 százalékát magyarázza.

A faktorok és a VAR-modell becslése Koop és Korobilis (2014)⁸ cikkében szereplő módszertan alapján történt. A faktorok és az eredeti változók közötti kapcsolat alapján az egyik faktort a bankok hitelezési képességét leíró, a másikat a hitelezési hajlandóságot megragadó mutatóként értelmeztük, ugyanakkor a faktorok szintjének nincs, csak az időbeli változásuknak van jelentősége, tehát egy-egy adatpont önmagában nem informatív. Ezért a két faktor makrogazdasági változókra gyakorolt hatása alapján számszerűsítettük a végső PKI-t. A FAVAR-becslés alapján a hitelezési hajlandóság faktora a válság után a hitelállományok alakulását szignifikáns módon befolyásolta, ellentétben a képességet mérő faktorial. Így a PKI-t a hitelezési hajlandóság faktor GDP-re gyakorolt hatásaként azonosítottuk. A mutató értelmezése a korábbi PKI-hoz nagyon hasonló, a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását mutatja a GDP éves növekedési üteméhez. Azaz, ha például a PKI 1-es értéket mutat, a GDP éves növekedéséből egy százalékpont tudható be a bankrendszer hitelezési aktivitásának.

A VAR-modell felhasználásával a PKI teljes GDP-re gyakorolt hatása mellett részindexek is számíthatók. A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe mutatja a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását a vállalati állóeszköz-beruházás éves növekedési üteméhez. A PKI háztartási fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe a bankrendszer hitelezési tevékenységének a háztartási fogyasztás éves növekedési üteméhez való hozzájárulását számszerűsíti.

⁸ Koop, G. és Korobilis, D. (2014): A new index of financial conditions, *European Economic Review*, 71. évf., 101–116. o.

HITELEZÉSI FOLYAMATOK

2017. május

Nyomda: Prospektus–SPL konzorcium

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

